

**TARIM VE KÖYİŐLERİ BAKANLIĐI
EGE TARIMSAL ARAŞTIRMA ENSTİTÜŐÜ**

Çiftçi Broőürü No : 86

**EGE TARIMSAL ARAŞTIRMA ENSTİTÜŐÜ'NÜN
GELİŞTİRDİĞİ VE HALEN ÜRETİLEN
BUĞDAY ÇEŞİTLERİNİN ÖZELLİKLERİ VE
YETİŐTİRME ÖNERİLERİ**

Dr. Mesut KANBERTAY

Menemen - İZMİR

1997

Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü; kurulduğu 1963 yılında başlattığı buğday araştırmalarına 1969 yılından itibaren hızlandırılmış çağdaş yöntemlerle devam etmektedir. Başlangıç yıllarında Ege Sahil bölgesinde dekara 200 kilogramın altında olan verimi ortalama 450-500 kilografa çıkararak bu çalışmaların sonucunda **9 ekmeklik ve 3 makarnalık buğday çeşidi** geliştirilip, **tescil ettirmiştir.** Enstitünün geliştirdiği çeşit ve önerdiği yöntemlerle üretici tarlalarında son yıllarda dekara 1000 kilografa ulaşan verimler alınmıştır.

Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü tarafından geliştirilen Gönen ve Kaşifbey95 çeşitleri T.M.O tarafından yurdumuzun en kaliteli buğdayları olarak kabul edilmekte ve yüksek fiatla değerlendirilmektedir.

Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü buğday araştırmalarında; verim ve kalitenin yanısıra geniş uyum yeteneğine de önem verilmektedir. Bu çabaların sonucunda geliştirilen çeşitler, Çanakkale'den Şanlıurfa'ya kadar uzanan ve Güney Marmara, Sahil Ege, Doğu Akdeniz, Hatay, Mardin ve Şanlıurfa ovalarını kapsayan çok uzun bir şeritte ekilmektedir. Karadeniz ovalarındaki ekilişlerle birlikte Enstitünün buğday çeşitleri 1 milyon hektardan fazla ekiliş alanına sahiptir. Enstitünün görev alanının 3 katına ulaşan bu ekilişler çok başarılı bir buğday araştırma programının yanısıra Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü'nün Türkiye'nin en başarılı buğday tohumluk üretimi programına da sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Her yeni geliştirilen buğday çeşidinin tohumları hızla hazırlanarak üretici ve tohumculara ulaştırılmaktadır. Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü'nün ürettiği elit ve orijinal buğday tohumluğu miktarı yurdumuzdaki diğer ıslahçı kuruluşların üretimlerinin toplamından fazladır.

Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü'nün görev alanına giren ılıman yörelerde en az 6 yıl süreyle denenilen ve 10 yıldan fazla süren araştırmalar sonucunda geliştirilen ve halen tohumunu ürettiğimiz buğday çeşitlerimizin önemli özellikleri diğer sayfalarda özetlenmiştir. Çeşit seçiminde yan sayfada belirtilen hususların rehber olarak kullanılması yararlı olacaktır.

**Ekilecek buğday çeşitlerinin seçiminde
üreticilerin dikkat etmesi gereken başlıca hususlar:**

① Daha önce yörenizde denenmiş ve uyum sağladığı belirlenen çeşitleri ekiniz. Yörenize yeni giren çeşitleri küçük sahalarda sınadıktan ve tanıdıktan sonra üretim alanlarınızı genişletiniz.

② Sonbahar ve kışları **ılıman** geçen **bölgelerde** soğuklanmaya gereksinimi olmayan, **yazlık tabiatlı çeşitleri ekiniz**. Ilıman yörelerde ~~kışlık~~ çeşitler soğuklanma gereksinimini tamamlamayıp sapa kalkmayabilirler. Soğuk yerlerde sonbaharda ekilen yazlık çeşitler soğuklardan zarar görebilir. Bu nedenle kışı **çok soğuk** geçen **yerlerde yazlık buğday çeşitleri ekilmemelidir**.

③ Bölgenizde ekilen bir buğday çeşidi sarı pas gibi kolayca yayılabilen bir hastalıktan önemli zarar görmüşse; o çeşidin yerine söz konusu hastalığa daha dayanıklı veya toleranslı çeşitleri ekmelisiniz. Aksi takdirde gelecek yıllarda ürün kayıplarınız artarak devam edecektir.

④ Her zaman için en yüksek verimli buğday en fazla toplam geliri sağlamayabilir. Bu sebeple verimin yanısıra kaliteli çeşitlere de üretimde yer verilmelidir. Enstitümüzün kaliteli çeşitlerinden Gönen ve Kaşifbey95 en yüksek taban fiyatla değerlendirilmektedir. Cumhuriyet75 çeşidi de gösterişli iri danesi nedeniyle piyasada diğer buğdaylara göre daha pahalıya satılabilmektedir. Ayrıca makarnalık çeşitler; yüksek satış fiyatı nedeniyle ekmeklik buğdayların yanında iyi bir seçenek olabilir.

⑤ Bir çiftliğin, bir köyün veya bir ovanın tamamında **tek bir buğday çeşidi yetiştirmek çok sakıncalıdır**. Hastalık, böcek, kuraklık ve soğuk gibi önceden tahmin edilemeyen etmenler tek bir çeşidin ekildiği yörelerde önemli verim kayıplarına neden olabilir. Yörenizde tek bir çeşidi değil, en az 2-3 buğday çeşidi ekerek çok yıllık ortalamada en yüksek verim ve gelire ulaşabilirsiniz.

⑥ **Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü veya Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü ile işbirliği halinde çalışan güvenilir kuruluşların ürettiği sertifikalı tohumlukları tercih ediniz.**

EKMEKLİK BUĞDAY ÇEŞİTLERİ

Cumhuriyet75

Enstitünün geliştirdiği ilk ekmeklik buğday çeşidi olan Cumhuriyet75 yarı-taban veya sulanmayan taban tarlalarda yirmi yılı aşkın süredir yetiştirilen ve vazgeçilemeyen bir seçenektir. Verimi yıllara göre fazla dalgalanma göstermeyen bu çeşit sarı pasa hassas, kahverengi pasa dayanıklı, kara pasa orta dayanıklıdır. Ilıman bölgelerimizde son birkaç yılda görülen yeni sarı pas ırkımdan diğer hassas çeşitler kadar etkilenmez. İri, albenili, beyaz yarı-sert daneli Cumhuriyet75 çeşidinin 1000 dane ağırlığı ortalama 42-48 gramdır. Çıkıştan itibaren hızlı ve güçlü bir gelişme gösteren bu çeşit geç ekime diğerlerinden daha uygundur. Aşırı sulama yatmaya sebep olabileceğinden Cumhuriyet75 çeşidinde sulama erken safhalarda ve özenle yapılmalıdır.

İZMİR85

Çıkıştan sapa kalkma devresine kadar yavaş gelişmesi nedeniyle soğuğa toleranslı olan bu çeşit, kışları serin geçen ve kurak yıllardaki stabil verimiyle dikkati çekmektedir. İlkbaharı uzun süre bulutlu geçen yıllarda başaklanması diğer çeşitlere göre gecikebilir. Bu durumda sulama imkanı varsa İzmir85 çeşidinin sulanması yararlı olur. Geniş bir uyum yeteneğine sahip olan bu çeşit Çanakkale'den Ceylanpınar'a uzanan geçit bölgelerine yakın yörelerde senelerdir yaygın olarak ekilmektedir. Bin dane ağırlığı 32-35 gram olan İzmir85 çeşidi yarı-taban ve kıraç koşullarda diğer çeşitlerden verimlidir. Orta-iyi ekmeklik kalitesine sahip bu çeşit sarı ve kahverengi pasa orta hassas, kara pasa orta dayanıklıdır. Zorunlu hallerde erken ekime diğer çeşitlerden daha elverişlidir.

GÖNEN

Sağlam saplı, yatmaya dayanıklı ve sulamaya çok elverişli bir çeşittir. Yüksek su tutma kapasitesi nedeniyle değirmenciler tarafından tercih edilen bu çeşidin ekmeklik kalitesi çok iyidir. Kuzey Ege ve Güney Marmara'nın en verimli ve en kaliteli buğday çeşidi olan Gönen; sarı ve kahverengi pasa hassas, kara pasa orta dayanıklıdır. Beyaz-sert daneli bu çeşidin 1000 dane ağırlığı 34-38 gramdır.

BASRİBEY95

Kuvvetli, sulanır tarlalarda en verimli çeşit olan Basribey95, yüksek verim hedefleyen iddialı üreticiler ve sarı pasın sorun olduğu yöreler için iyi bir seçenektir. Yatmaya dayanıklı, su ve gübreye reaksiyonu çok iyi olan bu çeşit; sarı ve kara pasa dayanıklı, kahverengi pasa hassastır. Ekmeklik kalitesi orta-iyi

KAŞIFBEY95

Sarı pas sorunu olmayan yörelerde buğdayda yüksek verim ve kaliteyi hedefleyenler için yeni bir seçenek olan Kaşifbey95; sarı pasa hassas, kara ve kahverengi pasa orta dayanıklıdır. Ekmeklik kalitesi iyi olan beyaz sert daneli bu çeşidin 1000 dane ağırlığı 35-38 gramdır.

MAKARNALIK BUĞDAY ÇEŞİTLERİ

GEDİZ75

Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü'nün 1975 yılında tescil ettirdiği ilk makarnalık çeşit olan Gediz75 halen geniş alanlarda üretilmektedir. Yatmaya dayanıklı olan bu çeşit, yarı taban ve taban arazilere önerilmektedir. Bol yağışlı ve sulanır yörelerde diğer makarnalık buğdaylarda olduğu gibi ilkbahar azot gübrelemesinin 2 defada yapılması dönmeyi azaltıp, kaliteyi artırır. Sulu koşullarda ilkbahar azotunun 2 defada verilmesi kaliteye de olumlu etki yapmaktadır. Kara pasa dayanıklı, sarı pasa orta dayanıklı, kahverengi pasa orta hassas olan Gediz75 çeşidinin 1000 dane ağırlığı 42-46 gramdır.

EGE88

Yüksek verimli, kaliteli bir makarnalık buğday olan Ege88 çeşidinin ekilişi; Ege, Hatay ve Güneydoğu ovalarında son yıllarda hızla artmaktadır. Geniş bir uyum yeteneğine sahip olan bu çeşit yarı taban, taban tarlalarda ve sulanır koşullarda çok iyi sonuçlar vermektedir. Gerek verim gerekse pazar fiyatının yüksekliği bu çeşidi diğer makarnalık buğdaylar gibi önemli bir seçenek yapmaktadır. Pas hastalıklarına orta dayanıklı olan Ege88 in 1000 dane ağırlığı 45-50 gramdır.

SALİHLİ92

Kışları ılıman geçen yörelerde Gediz75 ve Ege88 in yanında yeni bir seçenek olan Salihli92 çeşidi; kara pasa dayanıklı, sarı ve kahverengi pasa orta dayanıklıdır. Sulanır koşullarda diğer makarnalıklarda olduğu gibi bu çeşitte de ilkbahar azotlu gübre uygulaması 2 defada yapılmalıdır. Aksi takdirde dönme yani sert görünümlü danelerin yumuşak hale geçmesi nedeniyle kalite düşebilir. Bu çeşidin 1000 dane ağırlığı 46-51 gramdır.

BUĞDAY ÜRETİCİLERİNE UYARILAR

➤ Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü tarafından geliştirilen buğday çeşitleri ılıman bölgeler içindir. Kışları çok soğuk geçen yörelere kesinlikle önerilmemektedir.

➤ Küçük işletmeler haricinde bir çiftlik, bir köy veya bir ovanın tamamında tek bir çeşit buğday yetiştirmek çok risklidir. Yörenizde en yüksek verimi veren bir çeşidi değil, en verimli 2-3 çeşidi ekerek hastalık, böcek, kuraklık gibi beklenmedik doğal etmenlerin neden olabileceği ürün kayıplarını en aza indirebilirsiniz.

➤ Kendi ürettiği buğdayı tohum olarak kullanacak üreticiler mutlaka tohum ilaçlaması yapmalıdır. Özellikle rastık hastalığına hassas olan Cumhuriyet75 çeşidi ilaçlamadan ekilmemelidir.

➤ Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü'nün geliştirdiği çeşitler için ideal ekim tarihi 15 Kasım-15 Aralık tarihleri arasındaki devredir. Erken ekimlerin soğuktan, geç ekimlerin kuraktan zarar görebileceği unutulmamalıdır. Zorunlu hallerde yapılan erken ekimlerde İzmir85, geç ekimlerde Cumhuriyet75 çeşitleri tercih edilmelidir.

➤ Ekim sıklığı hesabında dane iriliğini belirten 1000 dane ağırlığı dikkate alınmalıdır. Normal koşullarda ekim sıklığı için m^2 ye 450-500 dane önerilmektedir. Bu hesaplama 1000 dane ağırlığı 32-34 gram olan İzmir 85 çeşidinden dekara 16-17 kilogram tohum yeterli olurken, 1000 dane ağırlığı 42-48 gram olan Cumhuriyet 75 çeşidinden 22-26 kg tohum gerekmektedir. Tohum yatağının kötü hazırlandığı hallerde bu miktarlar biraz arttırılabilir. Kıraç ve verimsiz arazilerde kesinlikle sık ekim yapılmamalıdır. Sık ekim özellikle kurak yıllarda önemli verim ve kalite kayıplarına neden olmaktadır.

➤ Gübreleme için toprak analiz sonuçları dikkate alınmalıdır. Sulanır veya bol yağışlı yörelerde ilkbahar azotlu gübre uygulaması 2 defada yapılmalıdır. Bahar azotunun 2 defada verilmesi verim ve kaliteyi arttırmaktadır.

➤ Sulama sayısı ve zamanı yağış ve toprak nemine bağlıdır. Genel bir öneri olarak sapa kalkma ve çiçeklenme devrelerinde olmak üzere 2 sulama yeterlidir. Tesviyesiz tarlalarda özellikle sıcak günlerde su göllenmesine 24 saatten fazla müsaade edilmemelidir.